

Mynd: Sigurbjörg Kolbrún Hreiðarsdóttir

Réttur heyrnarlausa barnsins til að alast upp
Francois Grosjean **tvítyngt**

Viðtal við
Sigurlínu Margréti
Margrét Baldvinsdóttir - Bls. 6 - 9

Kerfisbundin
útrýming tungumáls...
Tove Skutnabb-Kangas - Bls. 12 - 14

Deaf Way 2002
8. til 13. júlí 2002 - Bls. 15

Íslenskt táknmál
- þú hefur það í hendi þér

Vangaveltur

Ef ég lít yfir sögu heyrnarlausra á Íslandi síðustu 100 árin verður að segjast að mestu breytingar á samfélagi og samfélagsþátttöku heyrnarlausra hefur átt sér stað á síðustu 10 árum. Heyrnarlausir eru orðnir meðvitaðri um rétt sinn og baráttumál og ýmislegt hefur áunnist í þeim efnum.

Viðurkenning táknaðsins sem móðurmál heyrnarlausra hefur þó ekki enn átt sér stað og það finnst mér og öðrum heyrnarlausum hvað sárast. Það að Alþingi Íslendinga hefur ekki enn samþykkt lög um viðurkenningu táknaðsins sem móðurmál heyrnarlausra hefur þau áhrif á mig að mér líður eins og hálfgerður fangi í eigin samfélagi. Margar hindranir verða á vegi mínum og jafnvel þótt stjórnarskrá landsins segir að ekki megi mismuna fólki eftir trú, máli, kynþætti eða fötlun, líður mér eins og að sífellt sé verið að brjóta minn stjórnarskrárbundna rétt. Minn réttur er að taka fullan þátt í samfélaginu, bæði kosti þess og göllum en á meðan mál mitt er ekki viðurkennt, get ég það ekki.

Annað mál sem er mér ofarlega í huga eru tæknibyltingar síðustu áratuga en þær hafa auðveldað heyrnarlausum að taka þátt í samfélaginu að mörgu leyti. En tæknibyltingin er ekki fullkomin frekar en annað í þessum heimi og ýmsar þróanir og breytingar innan læknisfræðinnar valda mér áhyggjum. Ýmis teikn eru á lofti að oralismi eða talmálsstefnan sé að eflast og ef úr rætist, sem ég vona svo sannarlega að ekki verði, verður það að teljast eitt stærsta skref aftur á bak í baráttu heyrnarlausra. Því er mikilvægt um þessar mundir að heyrnarlausir standi saman að því að berjast fyrir viðurkenningu máls síns og að heyrnarlausir vinni saman að því að upplýsa almenning um að án táknaðsins eiga heyrnarlausir ekki möguleika á að mennta sig, þroskast og annað sem auðveldar hverri manneskju fyrir sig að taka fullan þátt í samfélagi manna.

Steinunn L. Þorvaldsdóttir

Forsíðan

Myndin á forsíðunni er eftir Sigurbjörgu Kolbrúnu Hreiðarsdóttur.

Sigurbjörg Kolbrún (Kolla) er fædd 25. janúar 1951 í Reykjavík. Hún stundaði nám við Heyrnleysingja-skólann og síðan við Mynd- og handíðarskóla Íslands þar sem hún lærði vefnað.

Kolla sótti margvísleg námskeið svo sem í teikningu, formi og litum í Noregi 1989-1994 og svo seinna í glerlist hjá Námsflokkunum í Reykjavík, 1999-2001.

Kolla hefur tekið þátt í nokkrum samsýningum, meðal annars í Ál Kulderhus 1995, á degi heyrnarlausra í Kristiansand árið 1996 og á Norrænni Menningarhátíð heyrnarlausra í Bornholm 1998.

DÖFFblaðið:

Ritnefnd: Hafdis Gísladóttir og Anna R. Valdímarsdóttir
Þýðingar: Bryndís Viglundsdóttir

Ábyrgðarmaður: Berglind Stefánsdóttir

Útgefandi: Félag heyrnarlausra
Laugavegi 103
105 Reykjavík
sími: 561-3560, fax: 551-3567
netfang: deaf@deaf.is
heimasíða: www.deaf.is

Ljósmyndir: Sóla o.fl.
Umbrot: Grafíska smiðjan ehf.
Prentun: Íslenska prentsmiðjan ehf.
Upplag: 1.000 eintök

Stjórn Félags heyrnarlausra:
Berglind Stefánsdóttir formaður netfang: bettys@ismennt.is
Júlía G. Hreinsdóttir varaformaður netfang: juliahr@islandia.is
Hjördís A. Haraldsdóttir ritari netfang: hahara55@hotmail.com
Ragna C. Magnúsdóttir meðstjórnandi netfang: rgmno@centrum.is
Guðrún Ólafsdóttir meðstjórnandi netfang: gudruno@bi.is

Framkvæmdastjóri Félags heyrnarlausra:
Hafdis Gísladóttir netfang: hafdis@deaf.is

Réttur heyrnarlausa barnsins til að alast upp tvítyngt

Eftir Francois Grosjean

Öll heyrnarlaus börn ættu að eiga rétt á að alast upp tvítyngt óháð því hvernig heyrn þeirra er. Ef barnið kann og notar bæði táknmál og raddmál (skrifað og talað þegar hægt er) mun það ná hinni bestu vitsmunalegu getu, færni í notkun málsins og félagslegum þroska.

Það sem barn þarf að geta gert við tungumál

Heyrnarlaus barnið þarf að gera ýmislegt við tungumál:

1. Hafa samskipti við foreldra og fjölskyldu eins snemma og unnt er. Heyrandi barn til-einkar sér venjulega málið á fyrsta ári ef það er í málumhverfi og getur skilið málið. Tungumál er þannig mjög mikilvægur þáttur í að stofna til og styrkja félags- og persónutengsl milli barns og foreldra. Það sem á við um barn sem heyrir hlýtur einnig að eiga við um barn sem heyrir ekki. Barnið verður að geta átt samskipti við foreldra sína á eðlilegu máli eins snemma og eins fullnægjandi og unnt er. Og það er með málinu sem mestur hluti tilfinninga-tengsla foreldra og barns verður.

2. Þróa vitsmunafærni í frumbersku. Gegnum málið þróa barnið vitsmunalega færni sem skiptir meginmáli varðandi persónuleika-þróunina. Meðal þessara þátta er margvisleg rökfærsla, að hugsa óhlutstætt, að muna utanað o.s.frv. Það getur haft alvarlegar neikvæðar afleiðingar fyrir vistmunalegan þroska barnsins ef ekki er neitt tungumál í umhverfi þess, ef það tileinkar sér tungumál sem er því ekki eðlilegt eða ef það notast við mál þar sem skilningur og kunnátta eru takmörkuð.

3. Öðlast þekkingu á umhverfinu. Barnið lærir um veröldina aðallega gegnum málið. Með því að hafa samskipti við foreldra, aðra í fjölskyldunni, börn og fullorðna er verið að vinna úr og skiptast á hugmyndum. Þessi þekking er aftur á móti grundvöllur þess sem fer fram í skólanum. Einnig auðveldar þekking á umhverfinu málskilning.

Án stuðnings þessarar þekkingar er enginn raunverulegur málskilningur.

4. Hafa ríkuleg samskipti við næsta umhverfi sitt. Heyrnarlaus barnið þarf rétt eins og heyrandi barnið að geta átt ríkuleg samskipti við þá sem það er daglega með (svo sem foreldra, systkini, félag, kennara og ýmsa fullorðna). Samskiptin verða að fela í sér eins mikið af upplýsingum og unnt er á máli sem hentar málnotandanum og aðstæðunum. Í sumum tilvikum er um táknmál að ræða, í öðrum tilvikum raddmál (ritað eða talað) og stundum eru þessi tvö mál notuð til skiptis.

5. Aðlagast menningu tveggja heima. Gegnum tungumál verður heyrnarlaus barnið smám saman að fara að taka þátt bæði í heimi heyrandi og heyrnarlausra. Barnið verður að einhverju leyti að samsamast heyrandi heiminum sem er nærri alltaf heimur foreldra þess og fjölskyldu (90% heyrnarlausra barna eiga heyrandi foreldra). En barnið þarf einnig að

Barnið verður að geta átt samskipti við foreldra sína á eðlilegu máli eins snemma og eins fullnægjandi og unnt er

komast í sambandi við heim heyrnarlausra. Barninu þarf að líða vel í báðum þessum menningarheimum og það þarf að geta samsamast báðum eins vel og nokkur leið er.

Tvítyngi sem er það að kunna og nota tvö eða fleiri mál að staðaldri er eina leiðin til að mæta þessum þörfum.

Hvers konar tvítyngi?

Þegar heyrnarlaust barn er tvítyngt er um að ræða táknmál sem heyrnarlaus samfélagið notar og raddmál sem heyrandi samfélagið notar. Það sem síðar var nefnt lærast sem skrif-

mál og ef unnt er einnig sem talmál. Það fer eftir barninu hvaða hlutverki málin tvö munu gegna. Sum börn nota táknmálið aðallaga, önnur nota raddmálið að mestu leyti og enn önnur munu nota bæði málin jöfnum höndum. Ennfremur eru ýmsar útgáfur af tvítyngi af því að heyrnarleysi er mjög mismunandi mikið og málumhverfið sjálft mjög flókið. Að þessu sögðu er ljóst að flest heyrnarlaus börn verða tvítyngd og tveggja menningarheima í mismunandi mæli. Að þessu leyti verða þau ekkert öðruvísi en um það bil helmingur allrar heimsbyggðarinnar sem lifir við tvö eða fleiri tungumál. (Talið er að nú séu í heiminum eins margir ef ekki fleiri tvítyngdir en þeir sem aðeins nota eitt mál.) Rétt eins og önnur tvítyngd börn munu þau nota málin í daglegu lífi sínu og þau munu tilheyra, að mismiklu leyti, heiminum tveim, í þessu tilviki heimi heyrandi og heimi heyrnarlausra.

Hvaða hlutverki gegnir táknmál?

Táknmál verður að vera fyrsta mál eða annað af fyrstu tveim málunum sem börn með alvarlega skerta heyrn læra. Táknmál er eðlilegt, fullgilt tungumál sem tryggir ríkuleg og fullgild samskipti. Ólíkt og er með raddmálið gerir það unga heyrnarlaus barninu og foreldrum þess kleift að eiga snemma fullgild samskipti að því tilskildu að foreldrarnir læri táknmál tafarlaust. Táknmálið gegnir miklu hlutverki í vitsmuna- og félagsþroska heyrnarlaus barnsins og hjálpar því að fræðast um veröldina. Það leyfir barninu líka að aðlagast menningu heims heyrnarlausra (sem er annar tveggja heima sem barnið tilheyrir) strax og sambandi er komið á við þann heim. Auk þess auðveldar táknmál barninu það að tileinka sér raddmál, talað og ritað. Það er vel þekkt að fyrsta mál sem lærist eðlilega, hvort sem það er radd-eða táknmál gerir það miklu auðveldara að læra annað málið. Loks er það trygging fyrir því að barn hafi náð góðum tókum á a.m.k. einu máli ef það getur notað táknmál.

Það er staðreynd að mörg heyrnarlaus börn eiga mjög erfitt með að tala og skilja raddmál þegar það er talað þrátt fyrir það að þau og fagfólkið sem vinnur með þeim leggi þó nokkuð á sig til að þau öðlist þessa færni og notuð séu ýmis hjálpartæki tækninnar. Ef biða verður nokkur ár til að ná bærilegri færni í notkun raddmáls og hugsanlega næst hún aldrei og í millitiðinni er verið að neita heyrnarlausu barninu um aðgengi að máli sem uppfyllir þarfirnar hér og nú (táknmáli) er í stuttu máli verið að hætta á að þroska barnsins seink, hvort sem er málfars-, vitsmuna-, félags- eða persónuþroska.

Hvaða hlutverki gegnir raddmálið?

Það að vera tvítyngdur felur í sér að maður kann og notar fleiri en eitt tungumál. Annað mál heyrnarlausu barnsins er raddmál, mál hins heyrandi heims sem hann tilheyrir líka. Þetta er tungumál foreldranna, systkina, stórfjölskyldunnar og framtíðarvina og vinnuveitenda. Þegar þeir sem eiga dagleg samskipti við barnið kunna ekki táknmál skiptir samt afar miklu máli að samskipti fari fram, og þau geta þá aðeins orðið á raddmáli. Þetta er líka það mál, aðallega ritmálið, sem maður sækir sér þekkingu á að miklu leyti. Mikil af því sem við lærum berst okkur í rituðu formi bæði heima og meira þó í skólanum. Auk þess mun gott námsgengi heyr-

arlausu barnsins og starfsframi framtíðarinnar að miklu leyti ráðast af góðri færni í raddmálinu, rituðu og töluðu þegar hægt er.

Samantekt

Það er skylda okkar að leyfa heyrnarlausu barninu að læra tvö tungumál, táknmál heyrnarlausu samfélagsins (sem fyrsta mál þegar um mikla heyrnarskerðingu er að ræða) og raddmál hins heyrandi meirihluta. Til þess að þessum markmiðum verði náð verður barnið að vera í tengslum við þessi tvö málsamfélög og þarf að átta sig á þörfinni að læra og nota bæði málin. Ef við reiðum okkur einungis á eitt mál, raddmálið, vegna nýlegra tækniframfara erum við að leggja framtíð heyrnarlausu barnsins í hættu. Við erum að stofna vitsmuna- og persónuþroska barnsins í hættu og höfnum því að þörf sé fyrir barnið að aðlagast menningu hinna tveggja heima sem það tilheyrir. Ef barnið snertist snemma á ævinni við bæði málin er tilvera þess tryggari en ef snertingin er aðeins við annað málið, hvernig sem framtíðin annars verður og hvorum heiminum það kys að tilheyra (ef aðeins er um annan að ræða). Maður sér aldrei eftir því að kunna nokkur tungumál en maður getur vissulega séð eftir að vita ekki nóg, sérstaklega þegar þroski okkar er í húfi. Heyrnarlausu barnið ætti að hafa rétt á að alast upp tvítyngt og okkur ber skylda til að

hjalpa því til þess.

Francois Grosjean stýrir rannsóknastofu um mál og tal við háskólann í Neuchatel í Sviss. Hann er prófessor í sálfræðilegum málvísindum við sama háskóla. Auk kennslu og rannsóknastarfa sem beinast að þróun máls hjá þeim sem tala eitt mál og þeim sem tala tvö mál eða fleiri er hann í ritstjórn hins nýja tímarits: Bilingualism: Language and Cognition (Cam-bridge University Press).

Greinin þessi er örlítið stytt og endursögð útgáfa greinarinnar „Réttur heyrnarlausu barnsins til að alast upp tvítyngt“ eftir Francois Grosjean. Þeir sem mest eru með ungum heyrnarlausum börnum (foreldrar, læknar, talmeinafræðingar, kennarar o.s.frv.) hugsa yfirleitt ekki til þess að í framtíðinni verði þau tvítyngdir einstaklingar af tveim menningarheimum. Höfundur skrifaði greinina með þetta fólk í huga. Hægt er að nálgast greinina í fullri lengd á eftirfarandi netslóð:

<http://www.unine.ch/Itlp/pub/rightdeafchild.html>

Eftirtalin fyrirtæki styrkja Félag heyrnarlausra:

Reykjavík:

A.Wendel ehf. Sóltúni 1
 Alpheus ehf. Háagerði 51
 Alþýðusamband Íslands Grensásvegi 16a
 Annáll ehf. Klyfjaseli 26
 Aringerðin Eldon Fannafold 97
 Arkitektar Skógarhlíð ehf. Skógarhlíð 18
 Arkitektastofan Ormar Þ G/Örn. Borgartúni 17
 Augað sf. Kringlunni 8-12
 Áfengis- og tobaksverslun ríkisins Stuðlahálsi 2
 Ál nabær ehf. Síðumúla 32
 Árvakur hf. Kringlunni 1
 Barna- og unglingsverslunin Stjörnur Álfabakka 12
 Bernhard Petersen ehf. Ánanaustum 15
 Bifreiðar & landbúnaðarvélar hf. Grjóthálsi 1
 Bifreiðaverkstæði H P Hamarshöfði 6
 Billiardstofan Klöpp Skúlagötu 26
 Bílamalun Sigurðsveins Sigurðssonar Skipasundi 80
 Bilastillingar Hamarshöfða 3
 Bilaverkstæði Gísla Hermannssonar Vagnhöfða 12
 Björnsbakari ehf. Austurströnd 14
 Brauðhúsið ehf. Efstalandi 26
 Búlki ehf. Krókhálsi 10
 Búnaðarbanki Íslands hf. Hverafold 1-3
 Davíð S Jónsson og Co ehf. Skútuvogi 13a
 Dreifing ehf. Vatnagörðum 8
 Dún- og fiðurhreinunin ehf. Vatnsstíg 3
 Dýraríkið ehf. Fells múla 26

Effect hársnyrtistofa sf. Bergstaðastræti 10a
 Efling stéttarfélag Sættúni 1
 Efnalaug Árbæjar Hraunbæ 102
 Eidfaxi ehf. Dugguvogi 10
 Eignamiðlunin ehf. Síðumúla 21
 Endurskoðunarskrifstofa Sverris Sverrissonar Síðumúla 12
 Endurskoðunar- og bókhaldsþjónustan ehf. Síðumúla 21
 Endurvinnslan hf. Knarrarvogi 4
 Epal hf. Skeifunni 6
 Farmasía ehf. Síðumúla 32
 Fasteignasalan Garður ehf. Skipholt 5
 Faxavélar ehf. Funahöfða 6
 Ferðaskrifstofa Íslands hf. Lág múla 4
 Feró sf. Steinaseli 6
 Félag einstæðra foreldra Tjarnargötu 10d
 Félag íslenskra hljómlistarmanna Rauðagerði 27
 Flugradió sf. Reykjavíkflugvelli
 Flugþjónustan ehf. Reykjavíkflugvelli
 Gallabuxnabúðin Kringlunni 8-12
 Gissur og Pálmi ehf. Staðarseli 6
 Gjörvi ehf. Grandagarði 18
 Gleraugnasalan Laugavegi 65 ehf.
 Gluggahreinsun Funafold 4
 Greifinn hársnyrtistofa Hringbraut 119
 Grunnur Gagnalausnir ehf. Laugavegi 178
 Grænn kostur ehf. Skólavörðustíg 8

Guðrún sf. tiskuverzlun Rauðarárstíg 1
 Gullsmíðaverzlun Hjálmar Torfasonar Laugavegi 71
 Hafros ehf. Skútuvogi 12g
 Hafrún Skipholt 70
 Hampiðjan hf. Bildshöfða 9
 Harka ehf. Hamarshöfða 7
 Hárbær hársnyrtistofa Laugavegi 168
 Hárgreiðslustofa Höllu Magnúsdóttur Miðleiti 7
 Hárgreiðslustofan Hödd Grettisgötu 62
 Hársnyrtistofa Dóra Langholtsvegi 128
 Háskólaflöjritun ehf. Fálkagötu 2
 Hlíf lifeyrissjóður Borgartúni 18
 Hraðmyndir ehf. Hverfisgötu 59
 Hrafniasta Laugarási
 Hreinsunardeild Reykjavíkurborgar Skúlatúni 2
 Hreyfill sf. Fells múla 26
 Húsakaup sf. fasteignasala Suðurlandsbraut 52
 Húseignþjónustan Laufásvegi 2a
 Hönnun hf. Síðumúla 1
 Íbúðalánasjóður Borgartúni 21a
 Ísbú ehf. Heiðabæ 2
 Íslandsbílur flutningar ehf. Eldshöfða 21
 Ísloft blikk- og stálsmiðja ehf. Bildshöfða 12
 Íslux ehf. Fornhaga 22
 JHV heildverslun Vesturbergi 163
 Johan Rönning hf. Sundaborg 15
 Kaffi Milanó ehf. Faxafeni 11

Kemhydro-salan Snorrabraut 87
 Kemis ehf. Breiðhöfða 15
 KOM ehf. kynning og markaður Borgartúni 20
 KPMG Endurskoðun hf. Vegmúla 3
 Kul vélsmiðja Smiðshöfða 17
 Landgræðslusjóður Suðurhlíð 38
 Landslagsarkitektar Þingholtsstræti 27
 Landslög ehf. Tryggvagötu 11
 Landssamband vörubifreiðastjóra Skútuvogi 13
 Leikskólar Reykjavíkur Hafnarhúsi Tryggvagötu
 Listvínahúsið Leirkerasmiði Skólavörðustíg 43
 Lifeyrissjóður sjómanna Þverholt 14
 Lifstykjabúðin ehf. Laugavegi 4
 Ljósbaer ehf. Faxafeni 14
 Ljósmyndarinn Ásholti 2
 Ljósmyndastofa Kristjáns Magnússonar Einholti 2
 Loftorka Reykjavík ehf. Skipholt 35
 Lúmax ehf. Síðumúla 12
 Lögmenn Hafnarstræti 20 ehf.
 Málmeisteypa Ámunda Sigurðssonar ehf. Skipholt 23
 MMC Fisktækni Stangarhyl 6
 Múalundur Hátúni 10c
 Múrarmeistarafélag Reykjavíkur Skipholt 70
 Myndir ehf. Depluhólum 5
 Námsflokkar Reykjavíkur Fríkirkjuvegi 1
 Nýja sendibílastöðin hf. Knarrarvogi 2
 Omega Farma ehf. Skútuvogi 1h

Svipmyndir frá Degi heyrnarlausra

◀ Hjördís Anna Haraldsdóttir flytur ræðu í tilefni dagsins fyrir hönd stjórnar Félags heyrnarlausra.

Hjördís Anna Haraldsdóttir afhendir leikskólanum Sólhlíð verðlaunin „Múrbrjótinn“ en þau verðlaun eru afhent ár hvert einu fyrirtæki sem hefur staðið sig vel í ráðningu heyrnarlausra starfsmanna. ▶

◀ Óli trúður kom í heimsókn og vakti mikla lukku hjá yngstu kynslóðinni.

VIÐTALID

Sigurlín Margræti Sigurðardóttir þekkjast flestir, ef ekki allir, félagsmenn Félags heyrnarlausra enda var hún í 20 ár í stjórn félagsins.

Við tókum tal af Möggu, eins og hún er kölluð, í tilefni af því að nú vikur hún úr stjórn og lék okkur forvitni á að vita hverju hún gæti miðlað okkur eftir þessa 20 ára stjórnarsetu.

Magga hefur að sögn alltaf haft mikinn áhuga á félagsmálum og stjórnmálum. Samkvæmt lögum félagsins getur félagsmaður boðið sig fram í stjórn 18 ára eða strax og hann fer að greiða félagsgjöld. Hún bauð sig því fram þegar lög leyfðu eða þegar hún var 18 ára gömul.

Þegar Magga fór inn í stjórnina hafði Félagið fest kaup á húsnæði á Klappastíg og fyrsta starf hennar var seta í svonefndri framkvæmdanefnd sem hafði yfirumsjón með lagfæringum og breytingum á húsnæðinu. Auk hennar voru eingöngu heyrandi einstaklingar í nefndinni og greinilegt að heyrnarlausum var ekki treyst til að sjá um þetta mál upp á eigin spýtur.

Á þessum tíma, um 1982 og upp úr, til um það bil 1986 var hlutverk Félagsins nær eingöngu að sinna félagsstarfsemi fyrir félagsmenn, enda á þeim tíma enginn textasími eða önnur samskiptatæki ætluð heyrnarlausum svo þörfin fyrir félagslíf var mikil. Einu sinni í viku, svo dæmi sé nefnt, var haldið bingó, eða aðrar samkomur, sem voru alltaf vel sóttar.

Árið 1986 var haldin Menningarhátíð heyrnarlausra hér á landi og upp frá því breyttust áherslur félagsins og tekið var til við að berjast fyrir hagsmunamálum heyrnarlausra. Á hátíðinni var í fyrsta sinn markviss túlkun og heyrnarlausir sáu að þeir höfðu verið afskiptur hópur í íslensku samfélagi.

Textun á íslensku efni er Möggu mikið hjartans mál. Félagið hefur barist fyrir þessu allt frá árinu 1986 og hún skrifaði sjálf grein í Morgunblaðið og benti á hvernig brotið væri á réttindum heyrnarlausra þar sem sá hópur væri algerlega útilokaður frá umræðum í samfélaginu og upplýsingastreymi sem fram fer í gegnum talað mál. Í sömu grein bar hún þetta saman við stöðu heyrandi og benti á í því samhengi að

Litið um öxl

Viðtal við Sigurlínu Margræti Sigurðardóttur

heyrnarlausir sem skattgreiðendur gætu ekki notið t.d. Sinfóníu Íslands og þjóðleikhússins sem stór hluti skattpeninga þjóðarinnar rygnu til. Svavar Gestsson, þáverandi menntamálaráðherra, leiðrétti hana og sagði þetta ekki rétt með farið, þessar stofnanir nytu ekki svo mikilla styrkja frá íslenska ríkinu.

Möggu er orðið gramt í geði og bendir á sukkið sem nú hefur komist upp í sambandi við viðhald á þjóðleikhúsinu, þar var miklum fjárhæðum sóað, eins og almenningi er nú kunnugt um, en enn þann dag í dag er íslenskt efni ekki textað og áhugavert að vita hverju sætir. Magga hefur ákveðnar hugmyndir um úrbætur í þessum efnunum. Að hennar mati væri besta leiðin að stofna til svokallaðs nefskatts sem bæri til dæmis nafnið aðgengissjóður. Með slíkum sjóði væri mögulegt að greiða textun á íslensku efni, sem kæmi mörgum þegnum samfélagsins til góða, heyrnarlausum, heyrnarskertum og öldruðum. Aldraðir fá sama sem ekkert úr Framkvæmdasjóði aldraðra, sem er innheimtur í formi nefskatts. Aðgengissjóðurinn greiddi einnig túlkþjónustu og gegndi því hlutverki að bæta allt aðgengi fyrir fatlaða og aðra hópa sem mæta hindrunum á aðgengi, svo sem blindir sem þurfa á fylgdarmanni eða hundi að halda og sjóðurinn sinni einnig þörfum daufblindra. Ef af stofnun og reksturs slíks sjóðs yrði, og rétt að staðið, gæti hann þjónað mörgum hópum, sem hafa verið fremur afskiptir fram til þessa, og stuðlað að auknum lífsgæðum þeirra.

Hvað textamálin varðar væri ef til vill möguleiki á að kostunarfyrirtæki (stuðningsaðilar íslenskrar þáttagerðar) ættu ef til vill að velta því fyrir sér hvernig fjármunum þeirra er varið.

Áhorfendum fjölgaði verulega ef þættir væru textaðir og að álitu Möggu ættu kostunarfyrirtæki að setja textun sem skilyrði fyrir kostun á íslensku efni. Er þessu hér með komið á framfæri og vert að fyrirtæki hafi í huga.

Mesta breytingin að sögn hennar er að forsjárhyggja heyrandi fólks gagnvart heyrnarlausum er á undanhaldi þó því miður eimi eftir af henni enn þann dag í dag.

Félagið hefur af miklum krafti barist fyrir viðurkenningu á táknmáli sem móðurmáli heyrnarlausra og það sett í lög til að tryggja

heyrnarlausum sama aðgengi að samfélaginu og heyrandi. Þetta baráttumál er enn ofarlega á baugi og fer vonandi að sjást árangur af því starfi. Magga bendir á í sambandi við þetta baráttumál að Foreldrafélag heyrnarlausra barna hefur aldrei séð ástæðu til að leggja áherslu á þetta mikilvæga mál sem mundi skila miklum réttindum til þessa hóps, og nýrra kynslóða, á mörgum sviðum og undrast forgangsröðum þess félags.

Vilhjálmur G. Vilhjálmsson hefur stundum talað um skaðabæturnar sem þýska ríkinu var gert skylt að greiða Gyðingum vegna

Heimsþing World Federation of the Deaf sem haldið var í Brisbane, Ástralíu 1999 með Berglindi Stefánsdóttur formanni FH og heyrnarlausum dragdrottningum.

Viðtal við Sigurlínu Margrétu Sigurðardóttur

mannréttindabrotu og fært þetta yfir á hóp heyrnarlausra og bent á íslenska ríkið og stjórnvöld hafi brotið á heyrnarlausum og gæti því verið skaðabótaskyld. Sem dæmi tekur Vilhjálmur að heyrnarlausir hafi í gegnum tíðina verið sviptir möguleika á menntun svo eitt sé nefnt. Til eru dæmi um fólk sem fæddist heyrnarlaust úti á landi, bjó þar og fékk enga menntun eða nein úrræði sem því hentaði heldur bjó þar í einangrun. Eins má nefna sem dæmi um fordóma gagnvart heyrnarlausum að fyrir 25 árum síðan fæddist hér á landi heyrnarlaus stúlka og foreldrum barnsins var sagt að litla stúlkan þeirra væri heyrnarlaus og ætti sér því enga framtíð. Stúlkan fluttist búferlum til Bandaríkjanna, nam hagfræði og starfar nú 25 árum síðar sem slíkur í Alþjóðbankanum. Á þennan hátt var sjálfmynd margra heyrnarlausra einstaklinga eyðilögð af sérfræðingum innan kerfisins, og þeir stimplaðir sem hópurinn sem á sér enga framtíð. Viðhorf eins og þessi hafa gert heyrnarlausum grikk og gert möguleika þeirra minni en tilefni gefa til.

Eins og Magga segir sjálf er hún heyrnarlaus, heilbrigð manneskja og hefur hún ýmislegt við kerfið, sem sér um málefni heyrnarlausra, að athuga. Sem dæmi nefnir hún hvað gerist þegar að heyrandi foreldrar eignast heyrnarlaust barn. Þá fer strax í gang nokkurs konar áfallahjálp fyrir foreldrana. Ekki það að hún hafi ekki fullan skilning á að foreldrar verði fyrir áfalli við að eignast barn sem ekki er eins og þau, þar eð hafi ekki heyrn. Það sem henni þykir gagnrýnisvert er hvernig kerfið tekur á barninu eins og um veikt barn sé að ræða. Foreldrar fá til dæmis umönnunarbætur með barninu og eins og Magga segir er sjálf sagt að kerfið styðji vel við bakið á foreldrum sjúkra barna en barn sem er heyrnarlaust er ekki endilega veikt barn, nema einhver sjúkdómur hrjái það. Það sem þarf að gera er að efla táknaðskennslu fyrir foreldra þannig að foreldrar verði málfyrirmyndir barna sinna að einhverju leyti og geti hjálpað þeim að

Hver er tilbúinn til að vinna að alvöru að hagsmunum þessa hóps og styðja Sigurlínu Margrétu Sigurðardóttur til þings?

Viðtalið tók: Margrét Baldvinsdóttir.

Með fulltrúum Dövas Nordiska Rad. Magga var fulltrúi FH í Dövas Nordiska Rad (Norðurlandaráði heyrnarlausra) á árunum 1988-1991 og 1996-2000

öðlast eðlilegan málþroska. Því er nauðsynlegt að tryggja foreldrum góða táknaðskennslu en eins og staðan er í dag þurfa foreldrar að mæta á kvöldin eða um helgar þ.e.a.s. nota þann tíma sem aðrir nota með fjölskyldunni eða við tómstundarstörf. Ég tel eðlilegt að foreldrar eigi rétt á því að læra táknað á vinnutíma þegar börnin eru í leikskólanum/skólanum og fá bætt það vinnutap sem þau verða fyrir. Það má ekki líta á táknaðsnámið sem tómstundarstarf heldur hluta af uppeldinu. Það verður að koma á móts við foreldrana og sýna þeim skilning. Satt best að segja finnst mér að þessi mál eigi og hefði átt að vera eitt af helstu baráttumálum Foreldrafélagsins en það hefur ekki verið það að mér vitandi. Það eru margir samverkandi þættir sem skapa rétta málumhverfi heyrnarlaus barns og táknaðskennsla foreldra er hluti af því að skapa kjöraðstæður til tvítyngis, eins og segir í Aðalnámskrá grunnskóla. Börn, bæði heyrnarlaus, heyrnarskert og börn heyrnarlausra foreldra hafa forgang inn í leikskólann Sólborg þar sem boðið er upp á táknaðskennslu. Sólborg er eini leikskólinn sem býður upp á slíkt og hafa önnur sveitafélög ekki séð ástæðu til að gera það sama, þótt þar búi heyrnarlaust fólk, börn

og fullorðnir.

Túlkamálin bar á góma og er Magga nokkuð sátt við þróunina í þeim málum þótt seint sé. Fyrsti hópur menntaðra túlka frá HÍ útskrifaðist árið 1997. HÍ býður nú aftur upp á nám í táknaðskennslu og 13 stunda þar nám en Magga vonast til að 2-3, eða fleiri, muni ljúka námi í táknaðskennslu í framhaldi af því árlega. Vonast Magga til að táknaðskennslu muni þróast áfram og festast í sessi innan heimspekideildar HÍ.

Að lokum var Magga spurð að því hvað hún vildi sjá í nánustu framtíð sem hefði veruleg áhrif á hagsmuni heyrnarlausra, utan það sem undan er sagt. Hún sagðist helst vilja sá heyrnarlausan einstakling kosinn á þing sem stæði vörð um hagsmuni þeirra og kvæðst hún sjálf vera tilbúin í það starf ef einhver stjórn-málaflokkur styddi hana.

Þetta eru lokaorð hennar í þessu fróðlega viðtali og nú er boltinn hjá stjórn-málaflokkum landsins.

Eftirtalin fyrirtæki styrkja Félag heyrnarlausra:

Osta og smjörsalan sf. Bitruhálsi 2
Óttó B. Arnar ehf. Ármúla 29
Ólafur Þorsteinsson ehf. Vatnagöllum 4
Plus Film ehf. Laugavegur 178
PricewaterhouseCoopers ehf. Höfðabakka 9
Rafás rafverktaki Fjarðarásí 3
Rafstilling ehf. Dugguvogi 23
Raftækjaværslun Íslands hf. Skútuvogi 1b
Raftæknistofan hf. Grensásvegi 3
Raftækniþjónusta Trausta ehf. Síðumúla 9
Rafvirkjaþjónustan ehf. Goðheimum 19
Rakarastofa Gríms Efstalandi 26
Rekstrarverktak ehf. Stórholti 1
Reykjavíkurhöfn Hafnarhúsínu við Tryggvagötu
Réttingaverkst. Bjarna Gunnarssonar Bildshöfða 14
Rikki Chan veitingasala Kringlunni 8-12
Ríkisútvarpið Efstaleiti 1
Rin ehf. hljóðfæraverslun Frakkastíg 16
Ryðvörn Þórðar ehf. Smiðshöfða 1
S B S. innréttingar Hryjarhöfða 3
SÍBS Suðurgötu 10
Samskip hf. Holtavegi Holtabakka
Sautján hf. Laugavegi 91

Securitas hf. Síðumúla 23
Sinus ehf. Grandagarði 1a
Sjálfsbjörg landsamband fatlaðra Hátúni 12
Sjúkravörur ehf. Suðurlandsbraut 52
Sjúkrabjálfun Önnu Snorradóttur Hraunbæ 102 b
Skartgripavinnustofa Eyjólfss Kuld Hjallavegi 25
Skóverslunin Bossanova hf. Kringlunni 8-12
Skúlason og Jónsson ehf. Skútuvogi 12h
Skúli H. Norðdahl arkitekt Viðimel 55
Slökkvilið Höfuðborgarsvæðis Skógarhlíð 14
Smith og Norland hf. Nóaúni 4
Sprinkler pipulagnir ehf. Bildshöfða 18
Staðahlús sf. teiknistofa Síðumúla 31
Starfsmannafélag ríkisstofnana Grettisgötu 89
Stilling hf. Skeifunni 11
Sjarnan hf. Subway Suðurlandsbraut 46
Stórstúka Íslands IOGT Stangarhyl 4
Straumur ehf. Sundaborg 1
Svanni sf. Stangarhyl 5
Svanur ehf. Hverfisgötu 8-10
Sökkull sf. Funahöfða 9
Sólturninn Múli Suðurlandsbraut 26
TV ehf. tækniþjónusta/verktakar Síðuseli 5

Tannlæknafélag Íslands Síðumúla 35
Tannlæknastofa Hauks Þorsteinssonar Óðinsgötu 4
Tannlæknastofa Barkar Thoroddsen Borgartúni 33
Tannlæknastofa Guðrúnar Ólafsdóttur Snorrabraut 29
Tannsmiðaverkstæði ehf. Síðumúla 29
Tengi sf. Suðurlandsbraut 16
TGT Stofnun ehf. Hvassaleiti 99
Toppgæði sf. Tangarhöfða 9
Tryggingastofnun ríkisins Laugavegi 114
Tækniþjónusta Gunnars Indriðasonar Bildshöfða 16
Tölvar ehf. Síðumúla 1
Tösku og hanskabúðin ehf. Skólavörðustíg 7
Úlfararstofa Kirkjugarðanna ehf. Vesturhlíð 2
Úti og inni sf. Þinghólstræti 27
Vaka ehf. björgunarfélag Eldshöfða 6
Vari ehf. Öryggisþjónusta Skógarhlíð Þórðsstöðum
Vátryggingafélag Íslands hf. Ármúla 3
Veitingahúsið Ítalía Laugavegi 11
Veitingahúsið Perlan ehf. Óskjuhlíð
Verið sængurfataverslun ehf. Njálsgötu 86
Verkræðistofa Braga b/Eyv ehf. Tungötu 14
Verkræðisþjónusta Péturs Funafold 48
Verslunarráð Íslands Kringlunni 7

Verslunin Brynja ehf. Laugavegi 29
Verslunin Stefania Kleppsvegi 68
Vesturgarður ehf. Malarhöfða 10
Vélamiðstöð Reykjavíkurborgar Gylfaflöt 9
Vélar og skip ehf. Hólmaslóð 4
Vélsmiðja Einaris Guðbrandssonar Funahöfða 14
Vélstjórufélag Íslands Borgartúni 18
Vífílfell ehf. Stuðlahálsi 1
VSÓ Ráðgjöf ehf. Borgartúni 20
Þrif og þvottur Reykjavíkurvegi 48
Þroskahjálp landssamtök Suðurlandsbraut 22
Þumalina búðin Þin Pósthússtræti 13
Þýðingþjónusta Boga Arnars Engjasetli 43
Ógurvik hf. Tysgötu 1
Ólgerðin Egill Skallagrímsson Grjóthálsi 7-11

Seltjarnarnes:
Bókasafn Seltjarnarneskaupstaðar Skólalabrat
Innrömmun Guðmundar Eiðistorgi 15
Litabær sf. Austurströnd 14
Nesapótek, Seltjarnarnesi Eiðistorgi 17
Prentsmiðjan Nes Hrólfsskálavör 14

Svipmyndir frá Norrænu barnamóti

sem var haldið á Íslandi sumarið 2001

Mótið fór fram í Varmalandi
í Borgarfirði og hér eru
nokkrar svipmyndir frá mótinu

Eftirtalin fyrirtæki styrkja Félag heyrnarlausra:

Laugar:
Laugafiskur hf. Laugum

Kópasker:
Silfurstjarnan hf. Núpsmýri

Raufarhöfn:
Hótel Norðurljós Aðalbraut 2
Kristján M. Ónundarson Miðási 5

Pórshöfn:
Svalbarðshreppur

Vopnafjörður:
Sláturfélag Vopnfirðinga hf.
Hafnarbyggð 6

Egilsstaðir:
Guðni Þórarinnsson Másseli
Innrömmun og Speglagerð Tjarnarási 6
Trésmiðja Fljótisdalshéraðs hf.
Kauptúni 1 Fellabæ

Eskifjörður:
Byggðarholt sf. Svinaskálahlíð 21

Ljósmyndastofa Vilbergs Guðnasonar
Strandgötu 43

Neskaupsstaður:
Rafgeisli Tómas R. Zoéga ehf.
Hafnarbraut 10

Fáskrúðsfjörður:
Kaupfélag Fáskrúðsfirðinga Skólavegi 59
Sólborg ehf. Búðavegi 35

Höfn:
Jökulsarlón ehf. Smárabraut 20
Vökull Stéttarfélag Vikurbraut 4

Selfoss:
Fossvélar ehf. Hrísmýri 4
Framsóknarfélag Árnessýslu
Efstá-Dal 1b
Gaulverjabæjarhreppur
Gnúpverjarhreppur
Hótel Geysir og Sóluskálinn Haukadal

Jeppasmíðjan ehf. Ljónsstöðum
Kælivéláplónustan Eyrarvegi 3
Línusamlökur Láengi 21
Mjólkurbú Flóamanna Austurvegi 65
Ræktunarsamband Flóa og Skeiða
Gagnheiði 35
Selfossveitur bs Austurvegi 67
Set ehf. Eyravegi 43
Villingaholtshreppur

Eftirtalin fyrirtæki styrkja Félag heyrnarlausra:

Hafnarfjörður: Ás fasteignasala ehf. Fjarðargötu 17 Bergsteinn ehf. Kaplahrauni 15 Bifreiðaverkstæði Brands Sig. Kaplahrauni 7 Borealis arkitektar ehf. Strandgötu 26-28 Eldhress ehf. Dalshrauni 11 Endurskoðun Ómars Kristjánssonar Bæjarhrauni 8 Fiskubúð Reykjavíkurvegi 3 Fiskverkun Jónasar Ágústssonar Eyrartröð 12 Fjarðarkaup ehf. Hólshrauni 1 Flói ehf. Staðarhvamm 21G.S.múrverk ehf. Hvassabergi 4 Glerborg ehf. Dalshrauni 5 Hafnarfjarðarkaupstaður Haglinð hf. Reykjavíkurvegi 66 Heiðar Jónsson járnsmíði Viðvangi 2 Íslenska álfélagið hf. Straumsvík J VJ ehf. Drangahrauni 10 Lögfræðiskrifstofa Árna G. Finnssonar Strandgötu 25 Ostamaðurinn ehf. Strandgötu 75 Rafgeymasalan ehf. Dalshrauni 17 S Gunnarsson ehf. Eyrartröð 13 Sólvangur hjúkunarheimili Hörðuvöllum Spennubreytar Trönuhrauni 5 Tempra hf. Kaplahraun 2-4 Tónlistarskóli Hafnarfjarðar Strandgötu 32 Trésmiðaverkstæði J R S Stapahrauni 1 Trésmiðaverkstæði Sigurðar Meðalbraut Útvík ehf. Eyrartröð 7-9 Verslunarmannafélag Hafnarfjarðar Lækjargötu 34d Vela og skipapjónustan Framtak ehf. Drangahrauni 1b Vélaverkstæði Jóhanns Ólafssonar Reykjavíkurvegi 70 Vélsmiðja Orms og Viglundar ehf. Kaplahrauni 14-16 VSB verkfræðistofa ehf. Bæjarhrauni 20	Veghús skiltagerð Suðurgötu 9 Ókuleiðir sf. Hafnargötu 56 Keflavíkflugvöllur Fagræsting sf. Leifstóð Grindavík: Festi ehf. Mánasundi 1 Gjögur hf. Hafnargötu 18 Grindavíkurkaupstaður Krosshús Efstahrauni 5 Selháls ehf. Ásabraut 8 Stakkavík ehf. Bakkalág 15b Þorbjörn Fiskanes Hafnargötu 12 Sandgerði: Sandgerðisbær Garður: Gerðahreppur Rafagnavinustofa Sigurðar Ingvarssonar Heiðartúni 2 Raftýran sf. Lyngbraut 1 Njarðvík: Bílasala Brynleifs Njarðarbraut 19 Mosfellsbær: Dalsbú ehf. Helgadal Flugfélagið Atlanta hf. Álafossvegi Gylfi Guðjónsson okunnarni Stóratéigi 22 Kjósarhreppur Mosfellsbær Móttó ehf. Flugumýri 24 Ragnar Sverrisson Bjargartanga 8 Akranes: Bjarg ehf. Skólabraut 21 Glerhöllin ehf. Ægisbraut 30 Haraldur Böðvarsson hf. Bárugötu 8-10 Hvalfjarðarstrandarhreppur Höfði dvalarheimili Sölmundarhöfða Innri Akraneshreppur Leirár og Melahreppur Magnús H. Ólafsson arkitekt Merkigerði 18 Sementsverksmiðjan hf. Mánabraut 20 Sjúkraþjálfun Georgs Janussonar Kirkjubraut 28 Smurstöð Akraness sf. Smiðjuvöllum 2 Tannlækningsstofan sf. Laugarbraut 11 Verkalýðisfélag Akraness Kirkjubraut 40 Verslunin Axel Sveinbjörnsson Suðurgötu 7-9 Verslunin Perla Kirkjubraut 2 Vélsmiðja Akraness ehf. Höfðaseli 3 Vélsmiðja Ólafs R. Guðjónssonar Jörundarholti 6 Borgarnes: Borgarbyggð Brák sf. Borgarbraut 55	Hvítársíðahreppur Jörvi ehf. Hvanneyri Safnahús Borgarfjarðar Bjarnarbraut 4-6 Skorradalshreppur Sparisjóður Myrjasylu Borgarbraut 14 Vélabær ehf. Bæ Andakilshreppi Virnet hf. Borgarbraut 74 Reykholt: Reiðskóli Reynis Aðalsteinssonar Sigmundarstöðum Stykkishólmur: Málflutningsstofa Snæfellsness Reitarvegi 12 Sæfell ehf. Aðalgötu 3 Sæferðir ehf. Sundabakka 16 Grundarfjörður: Tangi Hamrahlíð 4 Ólafsvík: Svanborg ehf. Ennisbraut 21 Útgerðarfélagið Dvergur hf. Grundarbraut 26 Verslunin Vík Ólafsbraut 19 Hellissandur: KG Fiskverkun ehf. Hafnargötu 6, Rífi Útnes ehf. Háarífi 25, Rífi Ísafjörður: Bæjar og héraðsbókasafn Ísafjarðar Austurvegi 9 Eiríkur og Einar Valur hf. Seljalandi 9 Gámapiónusta Vestfjarða ehf. Góuholti 14 Ísafjarðarbær Hafnarstræti 1 Kjölur ehf. Urðarvegi 37 Lögsyn ehf. Aðalstræti 24 Mjólkursamlag Ísfliríngja Sindragötu 2 Myndás ljósmyndastofa Aðalstræti 33 Sjómannafélag Ísfliríngja Pólgötu 2 Vestri ehf. Suðurgötu 12 Hnífsdalur: Verkstjórafélag Vestfjarða Heiðarbraut 7 Bolungarvík: Tröð umboðsverslun Hlíðarstræti 14 Gná ehf. Aðalstræti 21 Patreksfjörður: Kjöt og fiskur ehf. Strandgötu 5 Ástubúð Þörsögötu 9 Flakkarinn ehf. Brjánslæk Tálknafjörður: Bókhaldsstofan Tálknafirði Strandgötu 40 Eik sf. Strandgötu Hraðfrystihús Tálknafjarðar hf. Miðtúni 3 Þörsberg ehf. Strandgötu	Þingeyri: Brautin sf. Ketilseyri Brú: Staðarskáli ehf. Stað Hrutafirði Hólmavík: Sparisjóður Strandamanna Hafnarbraut 19 Norðurfjörður: Árneshreppur Hvammstangi: Heilbrigðisstofnun Hvammstanga Spítalastíg 1 Meleyri ehf. Hafnarbraut 5 Blönduós: Heilbrigðisstofnunin Blönduósi Flúðabakka 2 Pípulagnaverktakar ehf. Árbraut 11 Stéttarfélagið Samstaða Þverbraut 1 Svinavatnshreppur Skagaströnd: Höfðahreppur Skagahreppur Sauðárkrókur: Kaupfélag Skagfirðinga Ártorgi 1 KOM bókhaldsþjónusta Viðihlíð 10 Sinnastöðin ehf. Syðri Ingveldarstöðum Verslun Haraldar Júlíussonar Aðalgötu 22 Vélsmiðja Sauðárkróks ehf. Borgartúni 1 Varmahlíð: Akrahreppur Siglufjörður: Berg ehf. Norðurgötu 16 Hótel Lækur ehf. Lækjargötu 10 Þróttabandalag Siglufjarðar Gránugötu 24 J E vélaverkstæði ehf. Gránugötu 13 Siglökjör ehf. Lækjargötu 2 Siglufjarðarkaupstaður Akureyri: Akureyrarkaupstaður Alprent, prentsmiðja Glerárgötu 24 Arnarneshreppur Baugsbót ehf. Frostagötu 1b Bifreiðaverkstæði Laufásgötu 5 Bifreiðaverkstæði Sigurðar Valdimarssonar ehf. Óseyri 5a Bílaréttingar og máln ehf. Frostagötu 3b Bókabúð Jónasar sf. Hafnarstræti 108 Félag málmíðnaðarmanna Akureyri Skipagötu 14 Félag verslunar og skrifstofufólks Skipagötu 14 Fjörðungssjúkrahúsið á Akureyri Eyrarlandsvegi	Húspýði sf. Múlasíðu 48 Íris sf. fatagerð Grænumýri 10 Kjarnafæði sf. Fjölísögötu 1b Norðuroorka Rangárvöllum Passion hársnyrtistofa Hafnarstræti 88 Pedromyndir ehf. Skipagötu 16 Raflampar ehf. Óseyri 6 Samson hársnyrtistofa Sunnuhlíð 12 Sigtryggur og Pétur sf. Brekkugötu 5 Sjálfsbjörg Akureyri Bugðusiðu 1 Sjúkraþjálfun Ómars Sunnuhlíð 12 Skíðapjónustan Fjölísögötu 4b Sparisjóður Norðlendinga Skipagötu 9 Sporthúsið ehf. Hafnarstræti 94 Sumarhúsin Fögurvik Silastöðum Teiknistofa KGP ehf. Tryggvabraut 22 Vaggan sf. Sunnuhlíð 12 Valtýr Þorsteinsson ehf. Bjarmastíg 4 Varmi ehf. Hjalteyrargötu 6 Vaxtaræktin Akureyri Skólástíg Þróttahöll Verkfræðistofa Norðurlands ehf. Höfsbót 4 Verkval verktaki Naustafjöru 4 Vélsmiðjan Ásverk ehf. Gránufélagsgötu 47 Ósp sf. Trésmiðja Gránufélagsgötu 45 Grimsey: Grimseyjarhreppur Sigurbjörn ehf. Grund Sæbjörg ehf. Öldutúni 3 Dalvík: BHS. bíla og vélaverkstæði Fosbrún 2 Daltré ehf. Sunnubraut 12 Ísstöðin hf. Dalvíkurhöfn Katla ehf. byggingarfélag Melbrún 2 Ólafsfjörður: Heilsugæslustöðin Hornbrekka Ólafsfjarðarvegi Tiskubúðin Marsibíl ehf. Aðalgötu 7 Hrísey: Hríseyjarhreppur Útgerðarfélagið Hvammur hf. Hólabraut 2 Húsavík: Baktus ehf. Auðbrekku 4 Bárdælahreppur Fatahreinsun Húsavíkur sf. Túngötu 1 Húsavíkurkaupstaður Langanes hf. Skólagarði 6 Ljósavátnshreppur Skobúð Húsavíkur Garðarsbraut 13 Tjörneshreppur Trésmiðjan Rein ehf.
---	---	--	---	--

Eftir Tove Skutnabb-Kangas

Kerfisbundin útrýming tungumáls

Úrdráttur úr erindi sem bar yfirskriftina „Kerfisbundin útrýming tungumáls eða réttur til máls í menntun táknaáhrifa og annarra málmínnihlutahópa.“ Erindið var flutt á allsherjafundi námsstefnunnar „Táknaáhrifa- notendur í Evrópu“, sem haldin var í Tampere, Finnlandi, 3-5 desember 1999.

Það er mjög stutt síðan að réttur til máls og mannréttindi hafa verið tengd sem málmann- réttindi. Sumar greinar réttinda til máls eru svo mikil grundvallaratriði að hver manneskja hefur þennan rétt af því einfaldlega að hér er um mannveru að ræða og hún þarf að njóta þessa réttar til þess að unnt sé að verða við líkamlegum og andlegum þörfum hennar og til þess að hún geti lifað við sæmd. Það er aðeins hægt að verða við ýmsum þessara réttinda ef samfélagshópurinn sem einstaklingurinn er hluti af nýtur allar rétt- indanna. Þessi nauðsynlegi réttur ein- staklingsins og hópsins til máls eru réttindi til máls. Samtök heyrnarlausra, einkum Alheimssamtök heyrnarlausra (WFD) eru ein hinna mikilvægu samtaka sem frá fyrstu tíð hafa unnið að því að skýra og krefjast réttinda til máls.

Það er mjög sterkt til orða tekið og áhrifamikið að tala um kerfisbundna útrýmingu tungumáls og kann sumum að þykja málf lutningurinn bæði ögrandi og hlaðinn tilfinningum. En frá sjónarhóli ransókna felur það að útrýma menningu á kerfisbundinn hátt það í sér að deyða tungumál með aðgerðum (án þess að drepa þá sem tala málið eins og þegar um líkamlega útrýmingu er að ræða) eða að láta tungumál deyja út með því að láta það afskiptalaust. Í flokkunarfræði Juan Cobarrubia á þeim leiðum sem ríki getur valið varðandi mál minnihlutahópa má líta svo á að í það

minnsta tvær hinar fyrstu feli í sér kerfisbundna útrýmingu tungumáls:

1. tilraun gerð til að útrýma máli
2. máli er leyft að deyja út
3. það fær að lifa með öðru máli en án stuðnings
4. að nokkru leyti er stutt við tiltekna notkun málsins
5. málið er gert að opinberu tungumáli

Þegar mál fær að lifa með öðru máli en án stuðnings (3) leiðir það oftast til þess að mál minnihlutahóps deyr út. Enn sem komið er hefur ekki eitt hinna 5-6.000 táknaála heimsins fengið á réttan hátt stöðu opinbers máls á sama hátt og raddmálin hafa, jafnvel

Það er mjög sterkt til orða tekið og áhrifamikið að tala um kerfisbundna útrýmingu tungumáls og kann sumum að þykja málf lutningurinn bæði ögrandi og hlaðinn tilfinningum

þó að minnst sé á nokkur í stjórnarskrám landanna og þau njóti einhvers konar opinbers hlutverks sem fellur frekar undir lið 4. Þetta gæti t.d. átt við það að táknaálið sé notað að litlu leyti í skólakerfinu. Ég held því fram að 95% táknaála heimsins, líklega þó fleiri, séu fórnarlömb tilrauna til kerfisbundinnar

útrýmingar á tungumáli, þ.e. leiðir 1, 2 eða 3.

Frá sjónarhóli alþjóðalaga getum við notað skilgreininuna um kerfisbundna útrýmingu þjóðar og kerfisbundna útrýmingu máls sem mótuð var á alþjóðafundi Sameinuðu þjóðanna 1948 um leiðir til að koma í veg fyrir kerfisbundna útrýmingu þjóða og refsingu fyrir glæpinn (E 793, 1948). Skilgreiningarnar sem varða okkur í þessu samhengi eru greinar II(e) og II(b).

Grein II (e), að flytja barn með valdi frá einum hópi til annars.

Grein II (b), að valda einstaklingi í hópi alvarlegum líkamlegum eða andlegum skaða.

Flest heyrnarlaus börn fæðast heyrandi foreldrum. Þessir foreldrar og börn þeirra eiga ekki sama móðurmál og mörg heyrnarlausu barnanna munu síðar eignast heyrandi börn.

Þegar heyrnarlausum börnum heyrandi foreldra er kennt með raddmálaðferðum, þ.e.a.s. þeim er kennt að lesa af vörum og að tala mál hins ráðandi meirihluta og táknaálið er útilokað eru þau færð með valdi frá því eina móðurmáli sem þau geta náð góðum tökum á (eina málið sem heyrnarlaust barn getur tjáð sig fyllilega á) til ríkjandi máls eða máls meirihlutans sem er móðurmál foreldranna. Þetta veldur blöndun með valdi og komi ekki til mjög öflugt starf utan hinnar formlegu skólagöngu er hér tekin alvarleg áhætta varðandi þróun vitsmuna og tungu- máls, námsárangurs og þróun sjálfsmyndar.

Einnig eru til margar rannsóknir og tölur um þann andlega skaða sem blöndun með

Eftirtalin fyrirtæki styrkja Félag heyrnarlausra:

Hveragerði:
Hamrar hf. Austurmörk 11
Heilsustofnun NLFÍ Grænumörk 10

Þorlákshöfn:
Auðbjörg ehf. Óseyrarbraut 18
Fagus ehf. Unubakka 18-20
Fiskiðjan Ver Óseyrarbraut 20
Már bakari og synir ehf. Selvogsbraut 41

Sveitarfélagið Ölfus
Laugarvatn:
Laugardalshreppur

Hella:
Djúparhreppur
Vörufell ehf. Heiðvangi 4

Tungumáls eða réttur til máls

valdboði hefur valdið í skólagöngu og á öðrum sviðum. Eins og flest heyrnarlaust fólk gæti vitnað er það svo að þegar nemendur eru settir á bólakaf í blöndun í skólanum og minnihlutahópum er kennt á máli ríkjandi hóps, þar sem t.d. heyrnarlausum nemendum er einungis kennt á raddmáli og hvergi er gert ráð fyrir táknmáli í námsefninu veldur slík skólaganga oft andlegum skaða þar með töldu alvarlegu innngripi í eða seinkun eðlislægs vitsmunaproska.

Þegar reynt er að þvinga heyrnarlaus börn til að nota einungis raddmál og táknmálið er útilokað og komið er í veg fyrir að þau þrói fullkomlega með sér táknmál í hinni formlegu skólagöngu eru þau svipt möguleikanum á að læra á skólagöngu sinni það eina mál sem þau geta tjáð sig fyllilega á. Þar eð þau deila þessu móðurmáli ekki með foreldrum sínum eru þau algerlega háð formlegri skólagöngu hvað varðar að þróa málið til hins ýtrasta.

Til þess að halda tungumáli við og þróa það skipta réttindi til málsins sem kennt er á meginmáli og eru þar með talin réttindin til að njóta kennslu á móðurmálinu. Ég hika ekki við að kalla réttindi til kennslu á móðurmálinu mikilvægustu réttindin til máls ef við höfum áhuga á fjölbreytileika mála og menningar á jarðarakinglunni.

Alþjóðlegir og evrópskir bindandi sáttmálar, samningar og stofnskrár styðja mjög lítið við réttindi til máls í skólagöngu og þau fá verri útreið þar en nokkur annar meginþáttur manneskjunnar. Oft hverfur málið gjörsemeið í greinum sem fjalla um menntun. Þegar mál eru til umfjöllunar eru setningar sem fjalla um menntun, einkum réttinn til menntunar á

móðurmáli óljósari og í þeim miklu fleiri handahófskenndir þættir og tilslakanir en í öðrum greinum.

Niðurstaðan er sú að enn eigum við eftir að sjá að réttur til kennslu á móðurmálinu verði álitin mannréttindi. Við búum enn við grundvallar rangindi í löggjöf um mannréttindi einkum í menntastefnunni. Það sem einkennir enn mörg ríki, einkum í Evrópu og öðrum Vesturlöndum er að fólk er neitað um réttindi til máls, kerfisbundin útrýming máls og menningar á sér stað og með skólagöngunni er blandað með valdboði. Tákmalnotendur einkum heyrnarlausir verða harðast úti. En samt gæti verið ástæða til vonarglætu

Ef tillögurnar frá Haag

tækju gildi væri unnt

að stöðva

kerfisbundna útrýmingu

tungumáls

í skólakerfinu

vegna nýlegrar jákvæðrar þróunar. Dæmi um slíka þróun er endurskilgreining mannréttinda-nefndar Sameinuðu þjóðanna frá 6. apríl 1944 (UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.5, 1994) þar sem fjallað er um 27. grein alþjóðasáttmála Sameinuðu þjóðanna um borgaraleg og pólitísk réttindi (1966, í gildi frá 1976). 27. greinin er sú grein sem gengur

lengst í að (tengja) mannréttindi réttindum til máls.

Í ríkjum þar sem eru þjóðarbrot, trúarhópar eða málminnihlutahópar má ekki neita fólk sem tilheyrir þessum hópum um réttinn til að njóta menningar sinnar með öðrum úr hópnum, játa trú sína og iðka hana og nota tungumál sitt.

Skýring við 27. grein túlkar greinina mun jákvæðar en áður hafði verið gert. Nefndin lítur svo á að greinin:

*verndi alla íbúa landsvæðis eða svæðis sem landið hefur lögsögu yfir (þar með talda innflytjendur og flóttamenn), óháð því hvort þeir tilheyra hópum sem nefndir eru í greininni eða ekki,

*feli í sér að það sé ekki undir ákvörðun ríkis komið hvort um minnihlutahóp sé að ræða heldur gildi þar raunveruleg viðmið, *fallist á að til sé „réttur til“,

*leggi afdráttalausar kvaðir á stjórnvöld.

Hvað varðar heyrnarlaust fólk gæti þetta þýtt það að ýmis lönd þurfi ekki nema að litlu leyti að líta á heyrnarlausu sem (mál)minnihlutahóp, sem greinin styður, því að í raunveruleikanum falla heyrnarlausir að flestum mælikvörðum sem greina minnihlutahópa hvor skilgreiningin sem er notuð. Það sem í öðru lagi er jákvætt í þróuninni tengist frekar menntun. Max van der Stoel, sem er formaður nefndar innan samtaka um öryggi og samvinnu í Evrópu sem fer með mál minnihlutahópa innan þjóðlanda gaf í október 1996 út leiðbeinandi reglur um menntunarmál „Tillögur frá Haag um réttindi þjóðarbrotta til menntunar og skýringar við tillögurnar.“ Í þessum viðmiðunarreglum birtist opinber túlkun og samantekt á núverandi

Hvolsvöllur: Hótel Hvolsvöllur Hlíðarvegi 7 Hvolsþreppur Vestur-Landeyjahreppur	Vestmannaeyjar: Baldur ehf. útgerð Sóleyjargötu 7 Brimnes hf. Strandvegi 52 Bæjarveitur Vestmannaeyja Tangagötu 1 Drangur ehf. Strandvegi 30	Eyjabúð Strandvegi 60 Heildverslun Karls Kristmanns Ofanleitisvegi 15-19 Jón Hjaltason hrl. Heimagötu 22	Miðstöðin Vestmannaeyjum ehf. Strandvegi 65 Verslunarmannafélag Vestmannaeyja Miðstræti 11 Vestmannaeyjabær	Þór hf. vélaverkstæði Norðursundi 9
--	--	---	---	-------------------------------------

Kerfisbundin útrýming tungumáls eða réttur til máls

lágmarks mannréttindum. Þó að orðin „þjóðarbrot“ séu notuð eiga viðmiðunarreglurnar einnig við um aðra hópa, t.d. hópa innflytjenda og maður þarf ekki að vera borgari til að njóta verndar þessara viðmiðunarreglna (báðar þessar athugasemdir eru í samræmi við aðalmál 27. greinar skýrslu mannréttinda-nefndar Sameinuðu þjóðanna).

Í kaflanum „Andi alþjóðlegra úrræða“ er litið svo á að tvítyngi sé réttur og skylda fólks sem tilheyrir þjóðabrotum (1.grein) og ríkin eru áminnt að túlka skyldur sínar ekki þannig að hamlandi sé (3.grein). Í kaflanum um „menntun minnihlutahópa í grunn- og framhaldsskóla“ er mælt með að kennt sé á móðurmálinu á öllum stigum námsins og séu þeir sem kenna ríkjandi mál sem annað tungumál hópsins mæltir á bæði málin (11.-13.greinar). Kennaramenntunin er á ábyrgð ríkisins (14.grein).

Ef tillögurnar frá Haag tækju gildi væri unnt að stöðva kerfisbundna útrýmingu tungumáls í skólakerfinu.

Önnur jákvæð þróun birtist í stofnskrá félagasamtaka um samskipti fólks (PCC). Ef stofnskrá samtakanna næði fram að ganga myndi heyrnarlaust fólk t.d. eiga rétt á að dagskrá sjónvarps væri túlkuð á táknmál. Stofnskráin var sett saman 1995 og var ætlað að vera víður rammi um hreyfingu sem hefur það að markmiði að skapa ásættanlegt samskiptaumhverfi. Þetta var árangur frumkvæðis frá Útvarpi þriðja heimsins í Malasíu, Samtökum um menningarumhverfi í Bandaríkjunum og Heimssamtaka svæðis-útvarpa í Kanada. Í 9.grein stofnskrárinnar segir:
Allir eiga rétt á fjölbreytileika tungumála. Í

þessu felst réttur til að tjá sig og hafa aðgang að upplýsingum á eigin tungumáli, réttur til að nota mál sitt í menntastofnunum sem ríkið rekur og réttur til þess að séð sé fyrir því á fullnægjandi hátt að hægt sé að nota minnihlutamál þar sem þörf er.

Til þess að stöðva megi kerfisbundna útrýmingu tungumáls og stórkostleg brot á grundvallarréttindum til máls sem framin eru á táknmálsnotendum, einkum heyrnarlausum hvet ég stjórnvöld til þess að veita táknmáli ekki einungis réttindi opinbers máls heldur einnig til að bjóða heyrnarlausum menntun og opinbera þjónustu sem í sannleika er veitt í tvítyngdu umhverfi.

*Ef stofnskrá samtakanna næði
fram að ganga myndi*

heyrnarlaust fólk t.d. eiga rétt

á að dagskrá sjónvarps væri

túlkuð á táknmál

*Tove Skutnabb-Kangas sem er finnsk er aðstoðarprófessor við tungumála- og menningardeild við háskólann í Hróaskeldu. Efnið sem fjallað er um í þessum úrdrætti er rætt nánar í nýrri bók hennar *Linguistic Genocide in Education- or Worldwide Diversity and Human Rights?* (Lawrence Erlbaum Associates, 2000).*

Slóðin á heimasíðu hennar er babel.ruc.dk/~tovesku

Vogar:

Silfurströnd ehf. Smáratúni

Kópavogur:

Blikksmiðja Einars ehf. Smiðjuvegi 4b

Bókasafn Kópavogs Fannborg 3-5

Egill vélaverkstæði ehf. Smiðjuvegi 9a

Fasteignasalan Kjörbýli Nybylavegi 14

Fatahreinsun Kópavogs sf. Hamraborg 7

Godði ehf. Auðbrekku 19

H P H ehf. heildverslun Akralind 2

Hugur hf. Hlíðasmára 12

Hurðaborg Crawford hurðir Dalvegi 16d

Ísfskur ehf. Hafnarbraut 27

Járnsmiðja Skemmuvegi 12 m

Kambur ehf. Birkigrund 63

Kópavogsbær

Kynniferðir ferðaskrifstofa Vesturvör 6

Lagnatækni ehf. Hamraborg 12

Ljósmeðrafélag Íslands Hamraborg 1, 4. hæð

Lög ehf. Hamraborg 10

MP verktakar ehf. Lundarbrekku 16

Niðursuðuverksmiðjan ORA hf Vesturvör 12

Plastlagnir ehf. Laufbrekku 20

Rúmfatalagerinn ehf. Smáratorgi 1

Skúffan sf. bilaverkstæði Smiðjuvegi 11e

Smurstöðin Stórahjalla ehf. Stórahjalla 2

Snorri Tómasson bókhaldsþjónusta Hamraborg 1 5. hæð

Tempó innrömmun sf. Álfrósvegi 32

Tengi ehf. Smiðjuvegi 11a

Timbur og stál ehf. Smiðjuvegi 11

Trélag ehf. Ísalind 4

Verksmiðjan Sámur ehf. Vesturvör 11a

Yggdrasil ehf. Blikahjalla 11

Ömmubakstur ehf. Kársnesbraut 96

Garðabær:

Bygging ehf. Lyngási 18

Elektra ehf. Lyngási 11

Gólfslípun Sigurðar Hannessonar Grenilundi 6

Pharmaco hf. Hörgatúni 2

Skermagerð Berthu Holtsbúð 16

Sólbaðsstofan Garðasól lönbúð 2

Verkhönnun Tæknisalan ehf. Kirkjulundi 13

Staður: Washington, DC, í Bandaríkjunum

Tími: 8. - 13. júlí 2002

Deaf Way II - 2002

Tildrög ráðstefnunar

Heyrnarlausir, eins og með flesta minnihlutahópa, hafa sterka þörf fyrir að koma saman og miðla af reynslu sinni. Fyrir tíma félaga og hagsmunasamtaka heyrnarlausra gengdu skólar heyrnarlausra því mikilvæga hlutverki að vera miðja samfélags heyrnarlausra og er iðulega talað um þá sem vöggu menningar þeirra. Þar þróaðist táknmálið og menning heyrnarlausra, því þar kom saman hópur sem annars staðar var sundurleitur og einangraður.

Sú þróun sem varð í heiminum upp úr 1880 þegar táknmálið var bannað á Milánófundinum og oralismi eða talmálsstefnan varð ofan á, varð ekki til þess að brjóta niður málið og menninguna. Stefnan hafði þó áhrif á menntunarmöguleika heyrnarlausra en heyrnarlausir héldu í móðurmál sitt og yngri börnin lærðu af þeim eldri í skólunum þ.e. þau sóttu í þann samskipta máta sem var þeim eðlilegastur, þ.e.a.s. táknmálið.

Talmálsstefnan lifði fram á miðja 20. öldina og lifir enn þann dag í dag í sumum heims hlutum þó svo að staða táknmálsins sé sterkari og styrkist með hverjum deginum sem liður. Ákveðnir atburðir í sögu heyrnarlausra ýttu undir þessa breytingu og segja má að fyrsta skrefið hafi verið stigið með útgáfu rannsóknar William Stoke „Sign Language Structure“ eða „Bygging táknmálsins“ þar sem hann sýndi fram á með óyggjandi hætti að táknmálið væri fullgilt mál, með eigin mál- og setningarfræði.

Ýmsir atburðir sem fylgdu í kjölfarið juku skilning manna á því að án táknmálsins mundu heyrnarlausir ekki öðlast eðlilegan málþroska og menntunarmöguleikar þeirra og fullgild þátttaka í samfélaginu væri bundin

því að öll samskipti þeirra væri byggð á grunni táknmálsins. Skólar heyrnarlausra fóru að snúast frá talmálsstefnunni og heyrnarlausir fóru að styrkjast í baráttu sinni fyrir því að vera taldir fullgildir meðlimir samfélagsins. En baráttan var misjafnlega langt komin og í sumum löndum var við ramman reip að draga. Upplýsingastreymi milli landa var ekkert á við það sem tíðkast í dag og því voru heyrnarlausir víðsvegar um heiminn ekki varir við eða höfðu skilning á þeim breytingum sem voru að eiga sér stað til dæmis á Norðurlöndunum og í Bandaríkjunum.

Eitt af sterkustu einkennum heyrnarlausra sem minnihlutahóps er hin mikla samkennd og sameiginleg saga þeirra tengir þá sterkum böndum sem Deaf Way ráðstefnan á rætur sínar að rekja til.

Deaf Way ráðstefnan

Fyrsta Deaf Way ráðstefnan sem haldin var við Gallaudet háskólann árið 1989 var að hluta til leið til þess að koma á framfæri því sem var að gerast í menningu og baráttumálum heyrnarlausra um allan heim. Ráðstefnan hafði það að markmiði að vera vettvangur heyrnarlausra til þess að koma saman og kynnast nýju fólki, miðla af sinni reynslu og læra af annarra. Þetta var einnig tækifæri til þess að efla samstöðu meðal heyrnarlausra í heiminum og koma á framfæri upplýsingum sem skiptu heyrnarlausum máli. Fyrsta Deaf Way ráðstefnan gerði einmitt þetta. Hún styrkti fólk, þjappaði því saman og hvatti til dáða og enn þann dag í dag er kannski ekki fullskilið hversu víðtæk áhrif hún hafði á líf heyrnarlausra um allan heim.

Og nú er komið að framhaldinu því að dagana 8. 9 og 13. júlí 2002, verður Deaf Way II ráðstefnan haldin við Gallaudet háskólann í Washington. Stefnumörkun fyrir þessa ráðstefnu markast af þeirri fyrri þar sem höfuðáhersla er lögð á menningarleg tengsl í gegnum ráðstefnur um sögu, menningu og mál heyrnarlausra og heyrnarskertra.

Einnig verður boðið upp á fyrirlestra um tækniþynginguna og hvernig hún hefur haft áhrif á samskipti milli heyrnarlausra, heyrnarskertra og heyrandi og stór listasýning verður sett upp. Áhersla verður lögð á að kynna menningu heyrnarlausra fyrir umheiminum, að fyrirbyggja fordóma og auka skilning á heimi heyrnarlausra. Einnig verða kynningar á því hvernig heyrnarlausir geta með sinni sérstöðu lagt sitt að mörkum til umheimsins.

Allar upplýsingar um þessa ráðstefnu má finna á heimasíðu Félags heyrnarlausra, www.deaf.is og þaðan má komast inn á heimasíðu **Deaf Way II** en slóðin er www.deafway.org.

Allar nánari upplýsingar um ráðstefnuna, gistimöguleika og skráningu er hægt að nálgast á skrifstofu Félags heyrnarlausra.